

POSTANOWIENIE

Dnia 24 października 2023 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Maciej Pacuda

w sprawie z odwołania S. S.

przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddziałowi w Częstochowie

o prawo do emerytury pomostowej,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy i Ubezpieczeń

Społecznych w dniu 24 października 2023 r.,

skargi kasacyjnej ubezpieczonego od wyroku Sądu Apelacyjnego w Katowicach

z dnia 15 lutego 2022 r., sygn. akt III AUa 2190/21,

1) odmawia przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania,

**2) zasądza od ubezpieczonego na rzecz organu rentowego
kwotę 240 (dwieście czterdzieści) złotych tytułem kosztów
zastępstwa procesowego w postępowaniu kasacyjnym.**

UZASADNIENIE

Sąd Apelacyjny – Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Katowicach wyrokiem z dnia 15 lutego 2022 r. oddalił apelację wniesioną przez ubezpieczonego S. S. od wyroku Sądu Okręgowego – Sądu Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Częstochowie z dnia 12 października 2021 r., oddalającego odwołanie od decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddziału w Częstochowie z dnia 3 września 2019 r., odmawiającej przyznania ubezpieczonemu prawa do emerytury pomostowej, albowiem nie udowodnił on okresu pracy w szczególnych warunkach lub o szczególnym charakterze wynoszącego co najmniej 15 lat, jak też przed dniem 1 stycznia 1999 r. nie wykonywał prac w szczególnych warunkach lub

w szczególnym charakterze, w rozumieniu art. 3 ust. 1 i 3 ustawy o emeryturach pomostowych lub art. 32 i art. 33 ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych, a także po dniu 31 grudnia 2008 r. nie wykonywał prac w szczególnych warunkach lub o szczególnym charakterze, w rozumieniu art. 3 ust. 1 i 3 ustawy o emeryturach pomostowych.

Ubezpieczony S. S. wniósł do Sądu Najwyższego skargę kasacyjną od wyroku Sądu Apelacyjnego z dnia 15 lutego 2022 r., zaskarżając ten wyrok w całości i zarzucając naruszenie przepisów postępowania, to jest art. 378 § 1 k.p.c. w związku z art. 327¹ § 1 k.p.c. oraz art. 384 k.p.c., a także naruszenie prawa materialnego, to jest art. 49 w związku z art. 4 oraz art. 3 ust. 1 do ustawy z dnia 19 grudnia 2008 r. o emeryturach pomostowych w związku z załącznikiem nr 1 do tej ustawy.

We wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania skarżący podniósł, że treść uzasadnienia podstaw kasacyjnych wskazuje, że w toku postępowania przed Sądem pierwszej instancji doszło do szeregu nieprawidłowości, w tym obraży prawa materialnego oraz naruszenia przepisów proceduralnych, które mogą mieć istotny wpływ na treść orzeczenia, a które to uchybienia nie zostały w ogólności uwzględnione przez Sąd drugiej instancji w toku postępowania apelacyjnego, co niezasadnie skutkowało oddaleniem apelacji.

W ocenie skarżącego, w sprawie występuje istotne zagadnienie prawne odnoszące się do zakresu stosowania ustawy o emeryturach pomostowych, to jest kwestia tego, czy rodzaj wytwarzanego produktu w wyniku czynności pracownika, polegających na wykonywaniu prac bezpośrednio przy zalewaniu form odlewniczych, określonych w załączniku nr 1 do ustawy o emeryturach pomostowych, determinuje określenie wykonywanych przez pracownika czynności jako pracy w warunkach szczególnych, czy też nie.

Nadto pogłębionej analizy wymaga kwestia, czy w istocie systematyka prac wymienionych w pozycjach nr 4-12 załącznika nr 1 do ustawy o emeryturach pomostowych wskazuje, że prace te odnoszą się wyłącznie do pracy w hutnictwie. Dodatkowo, wobec takiej tezy Sądu drugiej instancji, będącej jedną z podstaw oddalenia apelacji ubezpieczonego, czy wielkość zakładu pracy bądź określenie danego zakładu pracy mianem „huty” stanowi determinantę przyznania

pracownikowi, wykonującemu czynności określone w pkt. 4 załącznika nr 1 do ustawy o emeryturach pomostowych, prawa do emerytury pomostowej.

Wątpliwość, która skłania skarżącego do wywiedzenia niniejszej skargi kasacyjnej wynika również z granic zakazu *reformationis in peius*, o którym mowa w art. 384 k.p.c., a ściślej, czy kierowany do sądu apelacyjnego zakaz zmiany na niekorzyść wnoszącego apelację rozciąga się również na ustalenia faktyczne wskazane w uzasadnieniu orzeczenia, czy tyczy się on tylko i wyłącznie samej sentencji orzeczenia.

Ostatnia kwestia, uzasadniająca w ocenie skarżącego przyjęcie niniejszej skargi kasacyjnej do rozpoznania, dotyczy granic rozpoznania apelacji przez sąd drugiej instancji i uzewnętrznienia procesu myślowego sądu w postaci uzasadnienia orzeczenia. Zagadnienie w tej materii sprowadza się do odpowiedzi na pytanie, czy stanowi rozpoznanie apelacji ograniczenie się Sądu Apelacyjnego do przywołania w uzasadnieniu orzeczenia przepisów prawa i jedynie lakonicznego, jednozdaniowego odniesienia się do części postawionych przez apelującego zarzutów.

W ocenie skarżącego, podnoszone przez niego naruszenia przepisów prawa materialnego oraz przepisów prawa procesowego stanowią naruszenia o charakterze elementarnym. Orzeczenie Sądu drugiej instancji, oddalające apelację powoda od orzeczenia Sądu pierwszej instancji, jako że zostało wydane bez przeprowadzenia dokładnej analizy zgromadzonego w sprawie materiału dowodowego, bez szczegółowego odniesienia się do zarzutów postawionych przez skarżącego w apelacji, jest orzeczeniem bezrefleksyjnym, tendencyjnym, które z racji na jego jaskrawą wadliwość, winno być przedmiotem rozpoznania przez Sąd Najwyższy.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Stosownie do art. 398⁹ § 1 k.p.c. Sąd Najwyższy przyjmuje skargę kasacyjną do rozpoznania, jeżeli w sprawie występuje istotne zagadnienie prawne (pkt 1), istnieje potrzeba wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów (pkt 2), zachodzi nieważność

postępowania (pkt 3) lub skarga jest oczywiście uzasadniona (pkt 4). Wypada również dodać, iż zgodnie z art. 398⁴ § 2 k.p.c., określającym wymogi formalne skargi kasacyjnej, skarga kasacyjna powinna zawierać wniosek o przyjęcie do rozpoznania i jego uzasadnienie. Należy zatem stwierdzić, że wniosek o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania powinien wskazywać, że zachodzi przynajmniej jedna z okoliczności wymienionych w powołanym wcześniej art. 398⁹ § 1 k.p.c., a jego uzasadnienie winno zawierać argumenty świadczące o tym, że rzeczywiście, biorąc pod uwagę sformułowane w ustawie kryteria, istnieje potrzeba rozpoznania skargi przez Sąd Najwyższy. Skarga kasacyjna nie jest bowiem (kolejnym) środkiem zaskarżenia przysługującym od każdego rozstrzygnięcia sądu drugiej instancji kończącego postępowanie w sprawie, z uwagi na przeważający w jej charakterze element interesu publicznego. Służy ona kontroli prawidłowości stosowania prawa, nie będąc instrumentem weryfikacji trafności ustaleń faktycznych stanowiących podstawę zaskarżonego orzeczenia.

Oceniany w niniejszym postępowaniu wniosek nie spełnia określonych wyżej warunków przede wszystkim z tej przyczyny, że skarżący nie podaje w nim, choć jest to jego obowiązkiem, która z przesłanek określonych w art. 398⁹ § 1 pkt 1-4 k.p.c. miałyby przemawiać za przyjęciem skargi do rozpoznania. Dlatego też analiza ocenianego wniosku o przyjęcie jest wysoce utrudniona i w istocie nie pozwala odnieść do większości twierdzeń podniesionych w tym wniosku, a nawet domyślić się, która z enumeratywnie wymienionych przesłanek przedsądu miałyby wskazywać na potrzebę poddania skargi kasacyjnej merytorycznemu rozpoznaniu przez Sąd Najwyższy. Uwzględniając tę argumentację, Sąd Najwyższy jest więc zdania, iż taki sposób sformułowania wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania uniemożliwia jej przyjęcie.

Sąd Najwyższy zauważa także, że skarżący w pierwszym akapicie uzasadnienia ocenianego wniosku odwołuje się do uzasadnienia podstaw kasacyjnych. Należy więc podkreślić, że w ramach oceny, czy skarga kasacyjna może być przyjęta do rozpoznania, nie jest rzeczą Sądu Najwyższego doszukiwanie się w uzasadnieniu podstaw kasacyjnych argumentacji mającej wykazać występowanie przesłanek przedsądu, ponieważ na tym etapie postępowania podstawy kasacyjne i ich uzasadnienie nie podlegają jeszcze

badaniu (por. pośród wielu postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 27 maja 2010 r., II UK 274/09, LEX nr 585794). Wynika to stąd, że na tym etapie przedmiotem badania dokonywanego przez Sąd Najwyższy jest jedynie to, czy wniosek o przyjęcie skargi kasacyjnej wskazuje i wykazuje choć jedną z podstaw (przesłanek) przedsądu wymienionych w art. 398⁹ § 1 pkt 1-4 k.p.c. Podstawy kasacyjne stanowią zaś odrębny od przesłanek przedsądu element skargi, w związku z czym nie zastępują one (ani ich uzasadnienie) i nie mogą zastąpić przesłanek przedsądu. Innymi słowy, podstawy kasacyjne podlegają rozpoznaniu dopiero po przyjęciu skargi kasacyjnej do rozpoznania.

Skarżący w dalszej części uzasadnienia wniosku podejmuje co prawda próbę sformułowania istotnego zagadnienia prawnego, podnosząc kwestię, czy rodzaj wytwarzanego produktu w wyniku czynności pracownika, polegających na wykonywaniu prac bezpośrednio przy zalewaniu form odlewniczych, determinuje określenie wykonywanych przez pracownika czynności jako praca w warunkach szczególnych, czy też nie, a także, czy systematyka prac wymienionych w pozycjach nr 4-12 załącznika nr 1 do ustawy o emeryturach pomostowych wskazuje, że prace te odnoszą się wyłącznie do pracy w hutnictwie. Zgłasza ponadto wątpliwości na tle wykładni art. 384 k.p.c., sugerując potrzebę określenia granic zakazu *reformationis in peius* wynikającego z tego przepisu, a ściślej, czy kierowany do sądu apelacyjnego zakaz zmiany na niekorzyść wnoszącego apelację rozciąga się również na ustalenia faktyczne czy też dotyczy tylko i wyłącznie samej sentencji orzeczenia. Wreszcie, podnosi potrzebę określenia granic rozpoznania apelacji przez sąd drugiej instancji.

Wypada w związku z tym przypomnieć, że w przypadku powoływania się na występowanie w sprawie istotnego zagadnienia prawnego, w uzasadnieniu wniosku (sporządzonym odrębnie od uzasadnienia podstaw kasacyjnych) winno zostać sformułowane zagadnienie prawne oraz przedstawione argumenty prawne, które wykażą możliwość różnorodnej oceny zawartego w nim problemu. Zgodnie ze stanowiskiem jednolicie wyrażanym w judykaturze, oznacza to w praktyce, że zagadnienie prawne musi odpowiadać określonym wymaganiom, a mianowicie: 1) być sformułowane w oparciu o okoliczności mieszczące się w stanie faktycznym sprawy wynikającym z dokonanych przez sąd ustaleń (por. wyrok Sądu

Najwyższego z dnia 17 kwietnia 1996 r., II UR 5/96, OSNAPiUS 1997 nr 3, poz. 39 i postanowienie z dnia 7 czerwca 2001 r., III CZP 33/01, LEX nr 52571), 2) być przedstawione w sposób ogólny i abstrakcyjny tak, by umożliwić Sądowi Najwyższemu udzielenie uniwersalnej odpowiedzi, nie sprowadzającej się do samej subsumcji i rozstrzygnięcia konkretnego sporu (por. postanowienia Sądu Najwyższego: z dnia 15 października 2002 r., III CZP 66/02, LEX nr 57240; z dnia 22 października 2002 r., III CZP 64/02, LEX nr 77033 i z dnia 5 grudnia 2008 r., III CZP 119/08, LEX nr 478179), 3) pozostawać w związku z rozpoznawaną sprawą i 4) dotyczyć zagadnienia budzącego rzeczywiście istotne (a zatem poważne) wątpliwości. Istotność zagadnienia prawnego konkretyzuje się zaś w tym, że w danej sprawie występuje zagadnienie prawne mające znaczenie dla rozwoju prawa lub znaczenie precedensowe dla rozstrzygnięcia innych podobnych spraw. Twierdzenie o występowaniu istotnego zagadnienia prawnego jest uzasadnione tylko wtedy, kiedy przedstawiony problem prawny nie został jeszcze rozstrzygnięty przez Sąd Najwyższy lub kiedy istnieją rozbieżne poglądy w tym zakresie, wynikające z odmiennej wykładni przepisów konstruujących to zagadnienie (por. postanowienia Sądu Najwyższego: z dnia 10 marca 2010 r., II UK 363/09, LEX nr 577467, czy też z dnia 12 marca 2010 r., II UK 400/09, LEX nr 577468).

Zdaniem Sądu Najwyższego, podniesione przez skarżącego problemy, nazwane przez niego istotnymi zagadnieniami prawnymi, nie spełniają jednak wyżej określonych kryteriów. Skarżący większość tych problemów buduje w odniesieniu do stwierdzeń użytych przez Sąd drugiej instancji w końcowej części pisemnych motywów zaskarżonego wyroku, w której Sąd ten wyraził pogląd, że praca odlewacza kokilowego przy produkcji dewocjonaliów nie odpowiada pracy w szczególnych warunkach wymienionej w pod poz. 4 w załączniku nr 1 do ustawy o emeryturach pomostowych. Należy jednak stanowczo stwierdzić, że pogląd ten został sformułowany niejako na marginesie wcześniejszych ustaleń faktycznych i ich oceny prawnej, w całości spójnych z ustaleniami i oceną prawną dokonanyymi przez Sąd pierwszej instancji, z których wynikało, że skarżący nie wykazał co najmniej 15-letniego okresu pracy w szczególnych warunkach, gdyż w spornym w sprawie okresie od dnia 1 maja 1986 r. do dnia 31 sierpnia 1996 r., będąc zatrudnionym na stanowisku ślusarza-ustawiacza form ciśnieniowych, zasadniczo

pracował przy ustawianiu, obsłudze i naprawach form ciśnieniowych i jedynie w sytuacji braku pracy przy tych maszynach pracował jako odlewacz kokilowy bądź jako operator wózka widłowego. Natomiast w świetle literalnej treści załącznika nr 1 pkt 4 do ustawy o emeryturach pomostowych, do prac w szczególnych warunkach zaliczane są wyłącznie prace bezpośrednio przy zalewaniu form odlewniczych, transportowaniu naczyń odlewniczych z płynnym, rozgrzanym materiałem (żeliwo, staliwo, metale nieżelazne i ich stopy). Tym samym praca przy obsłudze form ciśnieniowych do tego rodzaju prac się nie zalicza. Owszem, pracownik obsługujący taką maszynę musiał wlewać do niej płynny metal (ręcznie lub w inny sposób), jednak dalsza praca maszyny była już automatyczna, a praca skarżącego polegała na obsłudze tej maszyny, ustawieniu odpowiednio jej parametrów i bieżących naprawach. W tego rodzaju pracy nie występował zaś element bezpośredniego zalewania form odlewniczych. Faktycznie było to zalewanie form pośrednie - za pośrednictwem pracującej automatycznie maszyny. Sama zaś praca przy obsłudze tego rodzaju maszyny rodzajowo najbardziej zbliżona była do pracy przy obsłudze pras automatycznych lub praso-wtryskarek automatycznych, które nie są jednak zaliczane do prac w szczególnych warunkach lub o szczególnym charakterze w rozumieniu ustawy o emeryturach pomostowych. Tym samym należy uznać, że kwalifikacja tych prac pod kątem rodzaju zakładu pracy, w jakim były wykonywane, nie miała żadnego wpływu na rozstrzygnięcie sprawy. Bezproduktywne w tej sytuacji byłyby też rozważania dotyczące granic zakazu *reformationis in peius* wynikającego z art. 384 k.p.c., choć w tej kwestii trzeba podkreślić, że wspomniany zakaz, co wprost wynika z brzmienia powołanego przepisu, dotyczy jedynie orzekania przez sąd drugiej instancji co do istoty sprawy. Nie stanowi natomiast naruszenia tego zakazu zmiana podstawy prawnej wyroku i to nawet na mniej korzystną dla wnoszącego apelację. Zakaz ten należy więc rozumieć w taki sposób, że w razie niewniesienia apelacji przez stronę przeciwną nie można pogorszyć sytuacji procesowej skarżącego. Co najwyżej wchodzi w rachubę oddalenie jego apelacji. Do naruszenia zakazu *reformationis in peius* może zaś dojść nie tylko przez orzekanie co do istoty sprawy, ale również przez uchylenie wyroku na niekorzyść strony wnoszącej apelację, jeżeli strona przeciwna nie

wniosła apelacji (por. m.in. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 8 czerwca 2016 r., I PZ 2/16, LEX nr 2087817).

Sąd Najwyższy stoi także na stanowisku, że pozostała część uzasadnienia ocenianego wniosku, choć sugeruje potrzebę określenia granic rozpoznania apelacji przez sąd drugiej instancji, a także deklaruje naruszenie zaskarżonym wyrokiem przepisów prawa materialnego oraz przepisów postępowania „o charakterze elementarnym”, w istocie stanowi niedopuszczalną w postępowaniu kasacyjnym próbę podważenia oceny materiału dowodowego dokonanej przez Sąd drugiej instancji oraz poczynionych na tej podstawie ustaleń faktycznych (art. 398³ § 3 k.p.c.). Ustalenia faktyczne będące podstawą zaskarżonego orzeczenia z mocy art. 398¹³ § 2 k.p.c. są bowiem wiążące dla Sądu Najwyższego w postępowaniu kasacyjnym, co oznacza, że w przypadku przyjęcia skargi kasacyjnej do merytorycznego rozpoznania Sąd ten musiałby uwzględnić te ustalenia przy rozpatrywaniu podniesionych w skardze zarzutów naruszenia przepisów prawa materialnego, stanowiących właściwą podstawę prawną zaskarżonego wyroku.

Kierując się przedstawionymi motywami, Sąd Najwyższy doszedł do przekonania, że skarżący nie wykazał potrzeby poddania jego skargi kasacyjnej merytorycznemu rozpoznaniu. Dlatego, opierając się na podstawie art. 398⁹ § 2 k.p.c., a w odniesieniu do kosztów postępowania kasacyjnego na podstawie art. 98 § 1 i 3 k.p.c. w związku z art. 99 k.p.c. oraz § 10 ust. 4 w związku z § 9 ust. 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 października 2015 r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych, orzekł jak w sentencji postanowienia.

[SOP]